

Vennasrahvas bolševike jalus

Urho Kaleva Kekkonen

Rahvuse saatus ei sõltu pimedast juhusest, kuigi see tihtigi võib nõnda välja paista. Rahvas teeb oma ajalugu ise. Rahva saatus võib küll sõltuda rahva otsustusõiguse kohal kõrguvaist tegureist, ent rahvas valib ise tee, mida mööda ta nende paratamatute eelduste piires liigub. Kui uurime kas või kõige uuemat ajalugu, siis võime märgata, et igal rahval on olnud kasutada ka muid alternatiive kui see, mille ta on valinud. Aga tolle tulevikus järgitava tee valik sõltub tegureist, mida võiks nimetada metafüüsiliseks, ent mille algpära saab siiski selgitada rahva ajaloo ja selle antud õppetundide, rahva elutavade, mentaliteedi jms. asjaolude põhjal. Nende tegurite mõju on nii otsustav, et rahvas polegi saanud teha muud valikut kui see, mille ta on teinud, kuigi valik tundus seda tehes viivat ja paistab nüüd olevatki viinud rahvusliku hävinguni. Selle otsustaval etapil sooritatud valiku on dikteerinud rahvuse vaimsust valitsevad tegurid, valik pole saanud olla miski muu, kui rahvus on püsinud ustav oma minevikule ja sisemisele loomusele.

Meil, soomlastel, on vähem kui kolme aasta jooksul olnud kolm otsustavat ajahetke, kui me oleme seisnud valiku ees. See on olnud mõnikord äärmiselt raske, mõnikord aga hõlbus, sest ta on olnud loomulik.

Sügisel 1939 oli meil valida, kas nõustuda Venemaa nõudmistega või lükata need sõja ähvarduselgi tagasi. Ma valisime teise alternatiivi. See põhines meie ajaloole, mis viimase seitsmesaja aasta jooksul on toonud meile sada sõja-aastat Venemaa vastu, seega igal seitsmendal aastal sõja idas. See pärand oli rahva üksmeelse valiku aluseks kas tahtlikult või tahtmatult, teadvustatult või var-

jatult. Tõe nimel tuleb aga öelda, et meie valik ei sündinud mitte tõsiasjade raudkindlalt aluselt, sest rahva ja ta juhtide seas püsis suhteliselt kindel arusaam, et ega Venemaa siiski me riiki ei ründa. Seda arusaama mõjutas meie idealismi loodud usk õiglusesse, meie naiivne uskumine oma asja õigsusse jne. Ent vastuvaidlematult selgeks võiksime pidada seda, et meie valik sügisel 1939 oleks olnud seesama, kui ka sõja alternatiiv oluks kõigil paratamatusena silme ees. Meie valiku taga olnud kodanikuarvamus oluks meie sise-eelduste poolt viidatud tee järgimiseks piisavalt tugev.

Meie vennasrahvas Eestis elas sügisel 1939 läbi samasuguse saatusliku ajajärgu kui meie. Venemaa esitas talle oma nõudmised ning Eesti soostus nendega. Meie, soomlased, oleme kindlasti sageli mõelnud Eesti valiku üle ja oleme selle üle ehk isegi olnud hämmeldunud. Ent kas Eesti sai toimida teisiti? Ta oli võimaliku abi suhtes halvemas olukorras kui meie, ta oli halvemini relvastatud kui meie, ta kaitse oleks olnud veel lootusetum, kui arvati olevat meie kaitse sügisel 1939. Lisaks teati seal ilma illusioonideta, et keeldumine “vastastikuse abi andmise lepingust” tähendab sõda. Need olid reaalspoliitilised tegurid. Aga nendega liitus veel pärand, mille on Eestile jätnud ajalugu. Eesti on olnud sõdade ja hävingu tallermaaks palju rohkem kui Soome. Teda on palju kordi nii põhjalikult purustatud, et uue elu õitselepuhkemine aina pärast hävingut on olnud nagu ime. Venelased on Eestit hävitanud seitsekümmend korda. Säärane minevik on õpetanud eestlastele oskuse tõmmata pea õlgade vahele ja oodata hullema möödumist. Eesti rahvas on tänaseni toime tulnud nii suurte raskustega, et ta on sealt omandanud usu oma rahvusliku püsimisse mis tahes oludes, kui vaid elu jääks alles. Ning see ajaloo antud õppetund oligi tolle valiku aluseks, mida Pätsi valitsus aktsepteeris, kui ta nõustus “abiandmislepinguga” ja lasi *ryssä* riiki.

Eesti oli teinud 1939 sügisel oma valiku sisemistele eeldustele vastavalt. See ei tähenda sugugi seda, et Eesti poleks sõندانud võimaldada sõjalisege ülekaalu vastu. Selleski oleks

ta järginud oma traditsioone varasematest aegadest ning aastaist 1918–1919. Ent aastal 1939 oli valdavaks mõte “päästa, mis päästa annab”.

Seesama juhttähth määras eestlaste seisukoha Venemaa ja bolševike suhtes suisa 1941. aasta kevadeni. Enne jaanipäeva 1940 vene laste nõudmisel toimunud valitsusvahetust taluti halvema ärahoidmiseks ilma vastupanuta. Sedasama oletatakse põhjuseks, miks mõningad isamaaliseks peetud mehed läksid Vares-Barbaruse valitsusse. Sama põhjuse tõttu loobus Päts oma ametist ja kirjutas alla ühe määruse teise järel, hävitades niiviisi kogu oma elutöö. Ning seesama põhjus juhatas eestlased 14. ja 15. juunil “valimistele” (osalejate määr 84%, nende hulgas poolthääletajaid 92,8%). Nii satuti Eesti Nõukogude Vabariiki, kelle puhul “kiideti heaks palve” astuda Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu liikmeks.

Ikka ja jälle: seesama püüdlus päästa kõige riskides, mis päästa on, põhjustas selle, et nimelt suur osa Eesti intelligentsist püüdis algul uue süsteemiga munganeda ja teha selle tingimustes rahva heaks tööd. Haritlased jäid oma ametipostidele või võtsid uutelt võime meestelt vastu uusi ülesandeid, üritasid saboteerimata teha oma tööd, alistusid kuulama bolševismiloenguid jne. Nende Eesti isamaasõprade positsioon bolševike võimu ajal on olnud hingeliselt õudustäratav. Nad tegutsesid oma veendumuste vastu, nad tundsid, et kaotavad au nii omade kui ka teiste silmis, ent arvasid, et nad on sunnitud tegema oma rahvaga sedasama, mida nad olid teinud iseenda ja oma perega ning mida niisuguse toimimisega võis veel päästa. Ja kuna küsimuse all oli tõesti suurim osa riigi haritlaskonnast, siis pole selle seisukoha põhjuseks olnud isiklike kasuaspektide dikteeritud oportunist, vaid rahvusliku eksistentsi poolt nõutav kalkuleeritud mugandumine.

Jaan Siirase äsja avalikkuse ette jõudnud raamatu “Viro neuvostukurimuksessa” (“Eesti nõukogude keerises”) kõige vapustavamaid kohti on just nimelt bolševike teenistusse astunud Eesti haritlaskonna kujutamine. “Oleks hullumeelsus arvata, et

Eesti emad oleksid kunagi enne sünnitanud nii palju tõelisi petiseid!” Me võime aru saada sellest hingelisest painest, mille all nad bolševike võimu ajal elasid, ja seda, kui nad arengu pisitasa edenedes hakkasid üha rängemini aru saama, et nende ohvritoomine oli olnud asjata. Nad polnud suutnud Eesti jaoks päästa midagi sellist, mille varjus Eesti võinuks vältida saatust, mille *ryssä*´d olid talle ette valmistanud ja milleks oli eestluse lõpetamine. Nad olid seda ehk ajaliselt viivitanud, ent kaotanud nii enese- kui ka teiste austuse. Me võime ka aru saada nende hoiakust nüüd, kui Eesti on jälle bolševikest prii ja haritlased elavad omal maal, on nüüd aga bolševike abistajateks tembeldatud. Kes oli tegutsenud puhtalt mõjutatuna, kes oli olnud isiklikult trügija ja reetur, inimloomuse uurimine ja piiride tõmbamine on raske asi. Kindel on, et väga kiirelt antud kohtuotsus tabab hõlpsasti sellist, kelle südametunnistust ei koorma muu kui vale hinnang selle suhtes, mis olnuks neis tingimustes oma riigile õnnelikum, ja kelle toimimist ei määranud isiklik kasusaamissoov. Kuid igal juhul on üllatav, et eestlased tundsid nii halvasti bolševikke. Nad arvasid, et suudavad oma järeleandlikkusega taltsutada kiskjat, keda loomulike vägivaldavahendite arsenalist ei suuda kinni hoida miski muu kui puur ja västar.

Eesti rahva ajalugu aastail 1939–1941 on musternäide selle asiaatliku salakavaluse ja julmuse kohta, mis on Vene poliitika juhtnööriks. Sama, mida Eestiga tehti suvel 1940, pakuti meilegi. Sügissuvel 1940 oli Soome jaoks saatuslik aeg. Bolševike salategevus hakkas meil vilja kandma, tuli ette avalikku massiliikumist ning meiegi peal üritati katsetada sedasama retsepti, mis oli hukutanud Eesti. Aga niisama vähe, kui see retsept sobis siin 1939, võrreldes lõunapoolsema paigaga, niisama vähe sobis see nüüdki. Kommunistlik tegevus lõpetati ja sedakorda oht tõrjuti. Kuid meilgi jõudis juba tookord esineda haritlaste hulka arvatavaid kodanikke, kes arvasid, et sündmuste raudne kulg kannab meid samadesse oludesse, milles on lõunapoolsed väikeriigid. Nad

valmistusid vastu võtma kõrgeid ametiposte, kuhu oleks võetud selliseid soome “silte”, nagu Eestis ajutiselt Vares-Barbarus, Kruus ja mõned teised. Aga nende arvestus oli vale ja nad võivad nüüd oma arvestusvigade üle mõtiskleda nelja seina vahel. Sest nende motiivid ei olnud mitte ebaegoistlikud, vaid egoistlikud, üksnes ja puhtalt egoistlikud. Kuid nende hulk oli väike, ehkki sellisenagi piisavalt suur, et jätta soome aule plekki.

Siirase raamatust võib niimoodi aru saada, et eesti rahvas suhtus oma asendisse teatava optimismiga ja isegi mingisuguse pessimismi lootusrikkusega bolševismigi suhtes. “Halvemini oleks võinud minna.” Aga mida hullemaks ja arutumaks bolševike kamandamine Eestis muutus, seda selgemini hakati sellele vastu reageerima. Ning kindel on, et sealtpeale on eestlased bolševismi vastu ehk kõige paremini vaksineeritud rahvaid. See rum on olnud küll ränk, see on jätnud eesti rahva kehasse oma hävitavad jäljed. Aga eesti rahvas on alles, ta elab omal maal. Meie, soomlased, kelle jaoks eestlased on alati olnud vennad vere ja suurel määral ka ühiste elusaatuste märgi all, loodame, et see sitke rahvas võiks uutest tingimustes ehitada omale õnneliku tuleviku. Iseseisvusaja kahe aastakümne jooksul Eestis toimunud tohutu väime ja majanduslik areng on kindel märk selle väimsuselt virge rahva andekusest ja võimest iseseisvaks eluks. Nende aastate õppetunnid pole läinud raisku, kui Eesti edaspidi teeb tööd, et parandada haavad, mida talle on nüüd löödud. Eesti on tõepoolest kaotanud suure osa haritlaskonnast, rahvas on jälle hajutatud ja nõutu. Aga Eestil on alles talurahvas, kelle ringkonnas peab sündima ta uus tõus, nii nagu juba 19. sajandil oli toimunud suur rahvuslik ärkamine.

Kas on vaja öeldagi, et soome vennasrahvas jälgib Eesti käekäiku huvitatud südamesoojusega.

Kui me oma vendade heaks Soome silla teises otsas saame midagi teha, siis seda me ka teeme.

19.08.1942

Kommentaariks Kekkoneni artiklile Suomen Kuvalehtis

Kui Stalin ja Hitler jõudsid 1939 augustis Molotovi-Ribbentropi paktiga üksmeelele Ida-Euroopa röövsaagi jagamises, said kõigepealt Eesti ja seejärel Soome kutsetulla Moskvasse kuulama oma surmaotsust, mis Eesti puhul maskeeriti “vastastikuse abi andmise lepinguks” ehk Eestisse Punaarmee baaside rajamiseks. See oli esimene samm riigi okupeerimisel. Loomulikult oli Kekkonen eriti mures ka Eesti olukorra pärast. Kekkoneni vana sõber AKS-i (*Akateeminen Karjala-seura*) ja PPO (*Pohjois Pohjalainen Osakunta*) aegadest Aaro Pakaslahti oli 1939. aasta sügisel välisministeeriumi poliitosakonna juhataja. Kui Moskva nõudmised Eestile olid saanud 1939. aasta septembri lõpul Soomes teatavaks, pidas Kekkonen nõu Pakaslahtiga, kas saaks Eesti heaks midagi teha. Nad jõudsid järeldusele, et Eesti toetamiseks tuleks proovida algatada Moskvas Põhjamaade ühine diplomaatiline tegevus. Minister Kekkonen rääkis sel teemal peaminister Cajanderiga, kuid see ei andnud mingeid tulemusi. Eriti tahtetu oli mingite Eestit toetavate aktsioonide alustamiseks Soome välisminister Erkko. Talvesõja ajal väideti, et ta polevat tahtnud septembris 1939 Eesti saadiku Möllersoniga isegi mitte vestelda. Arvatavasti Erkko päris nii ebasõbralik siiski ei olnud.¹

Talvesõja puhkemise järel ei tahtnud Kekkoneni võtta Ryti moodustatud uude valitsusse. Põhjuseks võis olla see, et talle oli IKL-i (*Isänmaallinen Kansanliike*) laialisaatmise katse järel jäänud külge äärmusparempoolsete verivanelase märk ja tema jätmine valitsusse polnud sõja ajal rahvusühtsuse seisukohalt tark tegu. Niiviisi olid Kekkonenil Eesti okupeerimisega lõppenud arengute ajal alates Talvesõja puhkemisest kuni 1940. aasta suveni lisaks lihtsa poliitilise vaatleja

¹ A. Pakaslahti. Talvisodan poliittinen näytelmä. Porvoo, 1970, lk. 119–122.